

בענין עבודה פסולה

א. גדר עבודה פסולה

יש לחקור בעבודה פסולה האם הוי כמו שחיסר עבודה בסדר עבודת הקרבן, או שמא הוי שפיר כעבד עבודה אלא שיש חלות פסול בעבודת הקרבן. כן חקר המקדש דוד (סימן טו אות א), וכתב שיש כמה נ"מ בזה. א) לגבי עבודה שאפשר לתקנה, כגון אם מלח זר דאמרינן במנחות כ. דפסול. דאי אמרינן דלא הוי עבודה כלל, יכול כהן לחזור ולמלוח, אך אם עבודת פסולים פוסלת גוף הקרבן, אי אפשר לתקנה. ב) אי טעון עיבור צורה, דאי עבודת פסולים פוסלת גוף הקרבן, הו"ל פסולו בגופו וישרף מיד, ואי רק הוי כמחוסר עבודה, טעון עיבור צורה. ג) אי אכיל מיניה, דאי עבודת פסולים פוסלת גוף הקרבן, לוקה משום כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו, ואי הוי רק מחוסר עבודה, כיון דפסול לא הוי ליכא ל"ת (ע"ש בדברי המקד"ד).

נביא דוגמא אחת לעבודה דהויא כמי שאינה כדי להמחיש את הענין. דעיין בספר מנחת אברהם (ח"א עמוד קפה) שהקשה אמאי לא קתני קטן במשנה זבח' טו: בכלל הפסולי עבודה. וע"ז ת', "יש ליישב דקטן אינו מחלל עבודה רק דאין עבודתו כשירה ונפ"מ דבהולכתו קטן יכול כהן לחזור ולהוליכו ... ובס' מקור ברוך סוף ח"א הביא בשם הג"ר לייב וילקומירר דקטן ל"ה פסול לעבודה אלא דל"ה כלל בר עבודה ונפ"מ דאם עלו ירדו וגרע מפסולים." וכיוצא בזה כ' הקדשי יהושע (זבחים ח"א עמוד שב כב): שעבודת גוי אינה עבודה כלל, ע"ש באריכות.

וראיתי בקדשי יהושע (ח"ג עמוד תתצד) שהאריך להקשות על המקד"ד ולהוכיח שא"א לומר כמאן דלא עביד, ואח"כ העמיס כוונה אחרת בדברי המקד"ד. אבל אני הקטן לא ראיתי הכרח דא"א לומר בשום

שיטה כמאן דלא עביד, וכמו שאפרש בס"ד. לדוגמא אביא כמה מקומות שהראשונים כתבו שעבודה פסולה כאילו לא עשה כלום:

א. במעילה ב. אי' ששחיטת דרום כמה דחנקינן דמי, ואע"פ ששם מסיק "קמ"ל, " לכאורה מגמ' בע"ב שם בדברי רבה מש' שאף במסקנא יש ענין של כמה דחנקינן דמי. וביארו התוס' שם ובזבח' סח: ששחיטת דרום הוי כאילו שחט בחוץ, ולכא' בשחט בחוץ אין על זה שם עבודה פסולה, אלא אינה עבודה כלל.

ב. הרמב"ם (הלכות פסולי המוקדשין פ"ג הט"ו, ע"פ הגמ' סט.) כתב: "קומץ המנחה שקמצו זר ועלה ירד... זה כאילו לא נתקדש כלל, ואחד הזר ואחד שאר הפסולים."

ג. תוספות (קנינים כב. ד"ה חטאת העוף) כ' שלומדים מקום מליקה ממקום הקטרה, אע"פ שאם לא הקטיר אימוריו כשר, משום דילפינן דכמו גבי הקטרה ששינה המקום הרי הוא כמו שלא הקטיר, כך מליקה כששינה מקום הוי כמי שלא מלקו כלל, ואם לא מלקו פסול. וכ"כ בשיטמ"ק סה. בשם הריב"א, (וביארו הטה"ק סד.)¹

ד. בקרית ספר (פסה"מ פ"א) כתב שאם קבל הפסול, אם נשאר דם הנפש, יחזור הכשר ויקבל ויוליך ויזרוק "שאינן הפסול לעבודה עושה הדם שיירים אלא הרי הוא כנשפך על הארץ."

ה. בתוס' (זבחים יח. ד"ה ת"ל) כתבו שלימוד חוקה חוקה לג"ש הוא ענין של עיכובא, וממנו למד ר"ת לעלמא דכ"מ שכתוב שחוקה מעכב היינו ג"ש. וכ"כ תוס' חולין כד. ומנח' יט. ואינו מובן לכא' שהגמ' רצה ללמד חילול ולא רק שהוא מעכב, ומוכח שר"ת ס"ל דהיינו הך, שאין בחילול עבודה חלות פסול, אלא שלא עבד עבודה המעכבת. ואח"כ שמחתי לראות שבאמת נתקשה בזה הגרי"ז מנחות יט.

ו. המקדש דוד הביא מתוס' מנחות יח. שיש דעה שאפי' בעבודה שאינה מעכבת אמרינן שזר מחללו ופוסל הקרבן, ומוכח שיש פסלות בעבודה פסולה ולא רק כמאן דלא עביד. והקה"י הסכים לדעתו. אמנם, יש

¹ ע' תוי"ט זבחים פ"ז מ"ב שמש' שהפיה"מ ורע"ב פליגי אתוס' בהא.

חולקים על שיטה זו בתוס', והא לך לשון השיט"מ (זבחים יח. ד"ה אבל): "כיון דלא מעכב כפרה לא שייך בה חילול עבודה." ואפשר לפרש דכיון שעבודה פסולה אינה עבודה, א"כ אין נ"מ בעבודה שאינו מעכב כשעשהו פסול, משום דהוי כמי שאינו ואינה חלות פסול.

ב. ראייה מאי עביד לא מהני בעבודה

לגופו של דבר, יש להביא ראייה שעבודה פסולה היא עבודה ממ"ש הגרעק"א על משניות ריש פ"ב: "יש לעיין דלרבא דאמר בתמורה כ"מ דאמר רחמנא ל"ת א"ע לא מהני למ"ל קראי למפסל העבודה בזר וטמא ששימש ובאונן וכדומה הא כיון דמוזהרים שלא לעבוד ממילא אעל"מ והקרבתם פסולה. ואפשר לומר שנ"מ לענין הולכה בזר דמבואר בס"פ דלעיל דהולכה בזר פסול אף לר"ש ולא מהני התיקון לחזור ולהוליך עיי"ש". וכ"כ המהרי"ט (קידושין לו. ד"ה וכתבו) לתרץ למה צריך קרא לפסול בנות אהרן מעבודה, דבא לומר שמחללים עבודה ולא רק שיש איסור לעשות.

ובאבי עזרי (הל' ביאת מקדש פ"ב ה"ז) הקשה על הרעק"א מתרי טעמי: א) משום שקבלו פסולים אפשר לתקן (לב.), וכן למ"ד אפשר לתקן בהולכת זר. וביאר שאפי' בלי החידוש שמחלל עבודה אפשר לומר שא"א לתקן משום שעכ"פ עשה עבודה, אלא דלא מהני משום העבירה. ב) ועוד הקשה שאין לומר אי עביד לא מהני בקדשים, כדמצינו שאין מחשבת שלא לשמה פוסל לגמרי חוץ מחטאת ופסח, וכן פרועי ראש ושתויי יין שעברו עבודתם כשרה בדיעבד. והניח דבריו בצע"ג. בס"ד נתרץ דברי רעק"א לקמן.

וכן הקשה הגרי"מ פיינשטיין (בשיעוריו לזבחים טז: אות ז) מרש"י ד"ה קסבר שכתב לפרש למה ר' ישמעאל שס"ל שמפני אנינות נשרפה שעיר ר"ח ביום השמיני למלואים שא"א ללמד שאונן מחלל עבודה וטעון שריפה, וז"ל רש"י: "מיהו חילול לא יליף ר' ישמעאל מיניה דאי לאו ק"ו הוה אמינא האי דאמר להו שמא באנינות הקרבתם אותו לאו למימרא דאי עביד הכי שפיר אשתרוף אלא כשאמרו לו מפני אנינות שרפנוה אמר להם שמא עברתם על האזהרה והקרבתם אוננין." ולמה לו אריכות זה, שהרי לפי רעק"א דאי עביד לא מהני יש לומר שאין ללמד משם שאם היה האונן

עושה העבודה ואין יותר דם הנפש לחזור ולקבל פסול אפי' אי לא מחללו. ולכאור' יש לדחות שלא רצה רש"י לאוקמי בלא אשתייר דם הנפש.

ג. תירוצים בענין אי עביד לא מהני

עוד תירוצים ודחויים

לפי רעק"א (שו"ת מהד"ק סימן קכט) שאין אומרים אי עביד לא מהני במקום שאילו לא היה חלות מ"מ היה עבירה, ה"נ נימא כאן בפסול עבודה שי"ל שאפי' לא היה חלות עבודה כשירה היה ג"כ עבודה לפסול כדי שיהיה לו עבירה וא"כ אין אומרין אעל"מ. אבל יש לדחות שאילו לא היה חלות עבודה היה כמתעסק בעלמא ואין עבירה. אבל לענין השאלה השניה של האבי עזרי בשלא לשמה יש לתרץ שאפי' נימא שלא היה חלות עבודה כלל וכלל אפ"ה יש עבירה שמפסיד קדשים במחשבתו דהוי כאילו מטיל מום בקרבן כמ"ש הר"מ פסה"מ פי"ח. וכ"כ הברכת השבת (לר' רפאל ברוך טולידאנו, עירובין ס"ס א).

ויש לעיין עוד ברבר שבקדשים אין אומרים אעל"מ משום שצריך שנה עליו הכתוב לעכב בקדשים, וא"כ בכל דבר שיש חד קרא לא אמרי' אעל"מ. וכ"כ השעה"מ (הל' קרבן פסח פ"א ה"ה) לת' קושית הפר"ח (בס' מים חיים פסחים סג.) על תוס' (שם ד"ה השוחט) שכ' שבדיעבד, פסח ששחט על חמץ כשר, והרי אעל"מ, ותי' השעה"מ שבקדשים צריך שנה עליו הכתוב לעכב. אבל בבית הלוי (ח"א ס' ל ס"ק ב) העיר מדברי תוס' בתמורה (ד' ד"ה רבא) שבאמת אין אעל"מ בשחט פסח על חמץ משום דילף מקרא בירושלמי, ומדמצריך קרא להכשיר ולא אמרי' שפשוט שכשר משום שלא שנה עליו לעכב, היינו משום שאמרי' אעל"מ בקדשים, ורק מכח קרא מכשרינן בדיעבד, כשיטת הפר"ח. יוצא לפי הביה"ל ופר"ח דשפיר הקשה רעק"א, ולפי השעה"מ אין מקום לקושינו. אך יש לדחות דאפי' לשעה"מ יש מקום לקושיית רעק"א ע"פ מש"כ הריטב"א (יומא נג. ד"ה חד) שבלאו אין צריך שנה עליו הכתוב, והדרינן לכללא דאעל"מ; אך ע"ע בדבר אברהם ח"ב סכ"א שדחה פי' הפשוט בריטב"א מסוגיות דש"ס. וע"ע זכר יצחק ס' מו שדחה ראיית הביה"ל מתוס' תמורה משום שבירושלמי באמת צריך קרא משום מצוה הבאה בעבירה.

חלות קדשים משמיא

ראיתי מילתא חדתא בדברי האחרונים שלא אמרי' אעל"מ במקום שאין החלות תלוי במעשיו, ועבודה היא חלות הבאה בידי שמים וממילא ולא מחמת מעשיו. וכ"כ הגרי"מ (ח"ב טז: עמוד ט), ובשיעורי רבנו משולם דוד (ח"א עמוד רצא), אילת השחר (ח"א טו. עמוד קמו), ומנחת אברהם (ח"א עמוד קפד), כל אחד בסגנון דיליה, אבל חוט המשולש לא במהרה ינתק. וע"ע במנחת אברהם שם שצידד שאפשר דרק בשחיטה אין שייך אעל"מ, משא"כ בשאר עבודות. אלא שדבר זה מחודש לומר שעבודה אינה חלות ע"י בני אדם, משום שמצינו בתמורה ה: שיש אעל"מ בדינים של מקדיש בעל מום לגבי מזבח שעבר בלאו וחל, ומשמע שהפרשת קרבן יש דין של אעל"מ אע"פ שהחלות בא משמים דאמירתו לגבוהה כמסירתו להדיוט, ומ"ש מעבודה. ועוד הוקשה לי מתוס' (זבחים קיד: ד"ה היתר) שהקשו למה מחוסר זמן קדוש, הרי אסור להקדיש מחוסר זמן ואעל"מ, והוצרכו לדרשה לתרץ. ועוד, תוס' בתמורה (ד: ד"ה רבא) הקשו דנימא אעל"מ בשוחט פסח על חמץ. אלא שיש לדחות קושיא זו משום שאיסור שוחט על חמץ הוא אסור במה שיש לו ברשותו חמץ, ואינו איסור מדיני העבודה, כמו שדייק ידידי הר' מאיר זאב שטיינמץ מהרמב"ם (סה"מ לאוין קטו), "ענינו שבעת שחיטת הפסח לא יהיה ברשותו חמץ, ויש אעל"מ אפי' בחלות ממילא. וכע"ז תי' האילת השחר, ע"ש. אבל שתי קושיות ראשונות במקומם עומדות.

וכן ראיתי בזכר יצחק ס' מו שכ' באריכות ששחיטת חולין לא שייכת לאעל"מ משום שאין החלות בא בשביל דעתו בשעת מעשיו, אלא מעשיו מתירים אפי' בלי דעת וכוונה כדאיתא בחולין לא. ולכן אעל"מ א"א לסלק דעתו בזה. אבל שחיטת קדשים בעינן דעת, שהרי מתעסק בקדשים פסול. ועוד הוכיח מירושלמי (נזיר פ"ד ה"ה) שקרבן אינה נמסרת לגבוה אלא בשחיטה ע"ש, וא"כ כיון ששחיטה מקדש הקרבן, פשיטא שצריך דעת, שכל כלי שרת אינו מקדש אלא לדעת (סוכה נ). ולכאו' ג"כ אפשר להביא מהבבלי סוטה יד: שסכין מקדש ליה לדם, והגרי"ז בכתביו (שם בסוטה ד"ה ע' בתוס' שאנץ) פ' שכן הדין אף לראשונים שא"צ כ"ש. וע' או"ש (פסה"מ פ"ו הי"ז) שמעיקרא פי' בקרבנות דחויית שיש חסרון מצד שקרבנות צריכים דעת בעלים בשחיטה, ובלי זה אינו מקדש.

ושוב ראיתי בקובץ הערות (ס' עד אות ג) שהקשה למה לא אמרי' אעל"מ בחשב מחשבת פיגול. ותי' בשם החפץ חיים שלא שייך אעל"מ אלא היכא שהאדם הוא הפועל את החלות, משא"כ היכא שהדין חל מאליו ע"י המעשה, עכת"ד. ולכא' זהו ממש כדברי הגרי"מ ואחרונים הנ"ל. ואף שעדיין צריך לי עיון איך מחלקים בין זה להקדש שיש בו אעל"מ וכנ"ל, נראה להוסיף על יסודם המיוחד ממקומות אחרים.

איתא בשיט"מ (זבחים עג:) בשם רבנו שמואל שלא שייך הפקר ב"ד הפקר אחר שנשחט הקרבן בהכשר. ונראה לפרש שהפקר ב"ד יכול להפקיע הקדשו משום שנעשה כאילו אינו שלו, וא"א להקדיש דבר שאינו שלו (ב"ק סט.). אבל אחר שנשחט, נמצא שיש חלות של הקדש משמיא על הקרבן, וא"א להפקר ב"ד להפקיעו. ואין לדחות שא"א להפקר אחר שחיטה משום שיש לו קדושת קרבן אחר השחיטה, משא"כ לפני כן, משום שקדושת קרבן ג"כ בא ע"י דעת העובד ויכול ב"ד להפקיעו, כמו שמצינו במאן דמקדש בביאה ואף שעשה מעשה וקדשה כקדושת הגוף (קידושין ב: ונדרים כט. ור"ן שם), אעפ"כ עשו אותו בעילת זנות ואדעתא דרבנן מקדש, והה"נ כאן. ע' בביאור ענין אדעתא דרבנן מקדש לגרצ"ש בגנת אגוז (ס' כח א' ח). וכע"ז בתוס' כתוב' (קו: ד"ה כדאמר רבא) שלב ב"ד מתנה ג"כ תלוי באדעתא דרבנן מקדש, וא"כ י"ל כן גם בשחיטה כמ"ש ריש זבחים ו: שסכין מושכתן למה שהן משום דר"ש ס"ל דלב ב"ד מתנה, ומבואר שיש כח ב"ד להתנות בדעת העובד בשחיטה ולשנות קדושת הקרבן בזה. ועוד מ"ש מקדיש בפה ממקדיש ע"י עבודתו כעין עבודת כהן והוי עשיית כהן דומיא דלקיחת בעלים (ביומא מא. וכבר הרחיב ענין זה בתוס' יומא נו: ד"ה מאי להחשיב הכהן כבעלים). א"כ יוצא כשיטת הח"ח ואחרונים הנ"ל, וזה תנא דמסייע להו.

ויש להשוות דבריהם לדברי השם משמואל (ריש בהעלותך) שעיקר עבודת כהנים מלמעלה למטה. וכעין זה שמעתי ממו"ר ר' יצחק כהן שליט"א בשם הגרי"ד סולובייצ'יק זצ"ל למה בכל דבר הלילה הולך אחר היום ובקרבנות ותפלה הלילה הולך אחר היום. ופירש ע"פ מה שאמרו חז"ל שעוה"ז דומה ללילה, ועוה"ב דומה ליום (ב"מ פג: ומי שמכין עצמו ע"י מצות, תורה ומוסר יבא ליום שלם (סוטה כא.)), וזהו ענין כל

המצות שהיום הולך אחר הלילה, שעיקר מקום המצות הוא עוה"ז. אבל קרבנות ותפלה (שהיא כנגד קרבנות) הם הקדש מלמעלה למטה ובאתערותא דלעילא שהמעשה הקטן מכין מקום לשכינה בתחתונים, ולכן מתחיל ביום בבחינת עוה"ב ולילה בבחינת עוה"ז הולך אחריו.

לדרכנו רציתי להוסיף שאם איתא לדברי האחרונים הנ"ל, יש לפרש מש"כ המקדש דוד (קדשים סימן לג) שאין תוך כדי דיבור שייך בקדשים לחשוב בתכ"ד לעבודתו להכשירו או לפסולו. וכן מוכח מזבחים טו. וע"ע חזון איש (קדשים סימן א ס"ק טו) שנדחק בזה, וז"ל: "אי דחשיב עלה מקמי דליפוק דם כו' נראה משום דאין הדם בעולם כלל דהוא נטפל לבשר ולכך לא שייך מחשבה עדיין, משא"כ בדם במזרק שפיר שייך למחשב על הזריקה, אבל א"צ מחשבה בשעת עבודה אלא תכ"ד של עבודה." ולא הבנתי דבריו למה לא מועיל מחשבתו כשאין דם בעולם כ"ז שזה תכ"ד לעבודתו. וכן בשלמא לפני העבודה א"א לחשוב, אבל לאחריו מאי איכא למימר, אא"כ נאמר שמודה שאין תכ"ד מהני כשהדם כבר הגיע למזבח או אורו, ואיזה טעם יש לזה? בין כה וכה יוצא שאין מחשבתו מהני כשהדם הגיע למזבח אף תכ"ד, ולמקד"ד בכ"מ אין תכ"ד בכל אופן בקדשים, ויל"ע בטעם הדבר.

ונראה לפרש דכיון שחלות ההקדש בא מאליו משמים כמ"ש האחרונים, א"כ אין להכשירו או לפוסלו אחר שנעשה המעשה, דהוי כאילו הגיע כבר לבי גזא דרחמנא וא"א להחזירו, שאינו ברשותו. ודומה ממש למש"כ המחנה אפרים (הל' צדקה סימן ח) לפרש דברי הרמב"ם (מע"ק פט"ו ה"א) שאין תכ"ד בהקדש משום שהוא מעשה סילוק, וז"ל: "פרש"י דכי אמר הרי עלי תודה ואצא בה נתחייב באמירה דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכי הדר אמר ע"מ לאו מילתא היא." וע' בענין זה באריכות בקונטרסי שיעורים (נדריים סימן כח). ושמעתי לבאר מהר' חיים פקער שליט"א שכל מעשה עבודה שמקרב הקרבן לתכליתו הוי הקדש בפנ"ע, דהיינו הפרשתו הוא הקדש מחולין לקדושת הגוף בזבח ובמנחה קדושת דמים, וקידוש שחיטה או קידוש כלי שרת במנחה הוא הקדשה מקדושת הגוף לקדושת קרבן, וקבלה בזבח ונתינה בכלי הוא הקדשה מקדושת קרבן לקדושת חלק גבוהה, ובזריקה בזבח והקטרה במנחה יש

הקדשה עד השיא, שנעשית מצותו.² א"כ פשוט להמח"א שאין תכ"ד בכל עבודה כמו הפרשה.³

ועוד רצייתי להוסיף שא"ש מש"כ הרמב"ן במלחמות (ר"ה ז). דכוונה דמצוה בקדשים לא בעי' לר' יהושע. ולכא' יש להקשות מ"ש מכל מצות שבתורה? ובפרט להרמב"ן (סה"מ שורש יב) שלפי הבה"ג יש מצוה בכל עבודה ועבודה, למה לא צריך כוונה? ונ' לפרש דיסוד דין מצוות צריכות כוונה הוא דמכיון שחלות כל מצוה באה ע"י דעת העושה, צריך כוונה במצות, שאל"כ הוי כמתעסק, ואין המעשה מתייחס אליו.⁴ אבל בקדשים, מעשיו הם רק כהכשר לחלות מן שמים, וא"כ א"צ כוונה, וכמו בשחיטת חולין שא"צ כוונה כיון שהיא בגדר מתיר (ע' רמב"ן בחי' לחולין לא: ד"ה והא דפליגי). וא"כ זהו ג"כ תנא דמסייע לאחרונים הנ"ל. וכעין זה מצאתי באילת השחר (זבחים עז): לת' דברי התוס' שאומרים רואין כאילו הוא עצים אף לחכמים דר"א לגבי חולין, ואינו עובר בחולין לעזרה, אבל א"א לומר רואין אברי בעלי מומין כאילו הן עצים. ויל"ע מ"ש. ופירש האילת השחר שבחולין, סתמא לחולין, וא"כ אין כל כך חידוש ברואין, משא"כ בהקטרת אברים שסתמן לשם הקטרת קודש, א"א להעבירו מקדושתו ברואין. ויש להוסיף שא"א ג"כ לחשוב שלא לשם מצוה (והוי כאילו לא עשה כלל המעשה, כמ"ש באגרות הגרי"ד הל' תפלה פ"ג ה"ד סק"ג, ולכן אינו עובר בכל תוסף כדאיתא בעירובין צה:): שמהני לכו"ע (ע' בתלמידי רבנו יונה ברכות ו. בשם הרשב"ם ובב"י א"ח סימן תקפט, לאפוקי מדעת הרא"ה שהובא באהל מועד הלכות ק"ש ח"ב ה"ד), ומוכרח כהרמב"ן הנ"ל.

ובזה נרויח כ"ג שיטת התוס' (זבחים קי. ד"ה קומץ) שאין לומר ברירה בעשה חצי מתיר להתיר חציה אפי' אם אמרינן משרי שרי ויש ברירה. דלכאור' יקשה למה א"א לעשות ברירה למ"ד יש ברירה (וכמ"ש

² וכ"ז הוא לפי המהלך של הקדשי יהושע ודבר אברהם שהבאנו במאמר "גדר עבודה" בחוברת זו.

³ וע' בגליוני הש"ס ברכות נד: שביאר דין זה בסגנון אחר.

⁴ זהו הפירוש של הגרצ"ש בשם הגרי"ד"ס בענין כוונה במצות, ע"פ הכס"מ שופר פ"ב ה"ד.

ברש"י שם ד"ה מהו? ולפי הנ"ל י"ל שחלות ההיתר בשיריים אינו בא ע"י האדם, אלא בא משמים, ואינו שייך לברירה. אך יל"ע מ"ש מירושא, דחוקת משפט קריא רחמנא ולא הוי דינו כדיני ממונות משום שהקנה לו מן שמים, ואעפ"כ שייך לברירה. ווהציע בזה ידידי ר' אבי לבנסן שליט"א שאע"פ שעיקר חלות הירושה משמים, לגבי בירור החלוקה מתפוסת הבית כדי לקבוע איזה חלק הגיעו מעיקרא שייכת דעתו.

ד. ראייה לאעל"מ מפרועי ראש ומחוסר ריחוץ ידיים

הקשה האבי עזרי הנ"ל שלפי רעק"א, למה לא אמרי' אעל"מ בעבד פרועי ראש ומחוסר ריחוץ ידיים, ויפסול עבודתם? ותי' המנחת אברהם (עמוד קפו) בשם הגר"ד (בנו של הגר"ז) שעיקר איסור פרועי ראש ושלא רחוץ ידיים הוי איסור על הכניסה, והעונש דוקא בשעת עבודה (וע' בש"ט"מ טו: מהר"פ ד"ה מתני' מחוסר כפורים). וע' גם באילת השחר (טו:): שפירש שפרוע ראש הוי דין בהמצב ולא בהגברא.

ה. חילוקים בפסולים לענין גדר פסולי עבודה

ראיתי בקול צבי (ח"י"ג עמוד רצה) שהר' משה אריאל רוזנצווייג רצה לחלק בין שלא רחוץ ידיים ורגלים ומחוסר בגדים, שעבודתם כאילו חסר, לבין זר ממש, דהוה חלות עבודה בפסול. ובנה יסודו על דברי הגר"א ליכטנשטיין שעבודה בזר יש בה חלות פסול, משא"כ בדבר שפסול רק משום 'וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח', כמו מליחת קרבנות במנחות כ., הוי רק כחיסור עבודה ולא חלות פסול. ופ' שמחוסר בגדים ושלא רחוץ יו"ר אינם בגדר זר ממש, אלא כעין זרות של 'וכי תעלה על דעתך, וכו'. ולכא' שיש להקשות מהצתת אליתא (יומא מה.). ומליקה (זבחים סה.) דמייתי האי סברא דוכי תעלה על דעתך, ומשום האי סברא דחתה בגמ' הצריכותא ללמוד לפסול זר מהפסוק. ואם איתא לדברי הגר"א ליכטנשטיין, שפיר אצטריך קרא לומר שעבודת זר בזה מחללת ולא הוי רק חסרון עבודה. ואף אם נודה לסברת הגר"א ליכטנשטיין, יש חילוק גדול בינו לבין חידושו של ר' רוזנצווייג הנ"ל, ולא ראיתי ראייה לזה כלל. והרי הרמב"ם בפסה"מ פ"ג הט"ו סתם ולא חילק, ומשמע שפסול ומחלל כהדדי, ונוח לי ללמוד יותר מסתימת הראשונים מפירושם של האחרונים.

ו. ראייה ממחשבה באינו ראוי לעבודה שאינו פוסל

בזבחים כו: איתא: "אמר רבא אין מחשבה מועלת אלא ממי שראוי לעבוד." ופ' רש"י (לב. ד"ה אם) והקרי"ס (פסה"מ פי"ד ה"ב) משום שאינו נקרא עובד, ואינו קרבן אם אינו ראוי, וא"כ א"א להחיל בו פסול. אבל בראב"ד (תורת כהנים צו פרשה ח) משמע אחרת, שצריך כהרצאת כשר בעבודתו כדי לפגל בו. והעיר לנכון הר' יעקב זאב שטיינמעטץ שליט"א שגם מהרמב"ם (פיה"מ זבחים פ"ג סוף מ"א) משמע להדיא כהראב"ד. יוצא מזה שלפי רש"י, עבודה פסולה אינה עבודה כלל, ולראב"ד ורמב"ם היא עבודה, אלא דלא דמי לעבודה כשרה.

ז. ראייה מאפשר לתקן

הנ"מ הפשוטה לחקירתנו הוא אם אפשר לתקן, שאם עבודה פסולה כמי שאינו א"כ אפשר לחזור ולתקנו, משא"כ אם עבודה פסולה מיחל חלות פסול בקרבן, דלפ"ז א"א לתקנו.

הולכת זר

הנה מצינו מפורש בדף טו. בהולכת זר שיש מח' רבי חייא ורבי ינאי אם אפשר לתקן, דמר סבר אפשר לתקן ומ"ס אי אפשר לתקן. מקופיא, י"ל שפליגי בחקירתנו. אבל דייק המקדש דוד שא"א לומר כן, משום שאיתא שם: "הוליכו זר והחזירו כהן וחזר והוליכו פליגי בה בני רבי חייא ור' ינאי, חד אמר: כשר, וחד אמר פסול, מר סבר: אפשר לתקונה, ומר סבר לא אפשר לתקונה. הוליכו כהן והחזירו, וחזר והוליכו זר אמר רב שימי בר אשי: לדברי המכשיר פסול, לדברי הפוסל מכשיר. רבא אמר: אף לדברי הפוסל פסול, מאי טעמא? דהא צריך לאמטוייה." ולפי רב שימי אם איתא שמאן דמכשיר סבר שהולכת זר הוא רק כמי שאינו, א"כ מה לי מעיקרא או אח"כ ע"י כהן? וכן אם מאן דפסל סובר שהולכת זר הוא חלות פסול, א"כ איך אפשר להכשיר בהוליכו זר אחר כהן? אלא צ"ל שפליגי באם עשה עבודה שתי פעמים איזוהי העבודה העיקרית. וכן רבא מצדד שפליגי באם עבודה השניה ג"כ עיקרית או רק העבודה ראשונה. אבל ס"ס למאן דפוסל בהוליך זר ואח"כ כהן משמע שעבודה פסולה מיחל חלות פסול, שאל"כ למה א"א יתקן. אבל יש לחלק שמ"ד זו ס"ל שעיקר הולכה הוא

שהולכה בזר דוקא א"א לתקן, משא"כ הולכה שלא ברגל, כמו שדייק הר"מ בלשונו הטהור, "דבר זה א"א לתקן", דמשמע דפסולים הקודמים אפשר לתקנם.

עכ"פ יוצא שהולכת זר א"א לתקן והולכה שלא ברגל אפשר לתקן. ובביאור חילוק זה כתב הגר"ח (פסולי המוקדשים פי"ג ה"ט) סברא ברורה שהולכה שלא ברגל הוי חסרון בעבודה וכאילו הוליכו הרוח, אבל הולכת הזר הויא דבר הפוסל באופן פעיל. וז"ל הגר"ח, "ובאמת שכן היא הסברא פשוטה, דהולכה ברגל בזר דהויא הולכה, א"כ הא נעשית עבודה בפסול, משא"כ הולכה שלא ברגל, כיון דלא שמה הולכה, א"כ הא עדיין לא נעשית שום עבודה כלל, אלא דגרם שתבטל ההולכה, כיון דהקריבו אצל המזבח, וע"כ שפיר מחלקינן, דהיכא דהולין זר הרי נעשית עבודת ההולכה בפסלות, ונעשה בה דבר הפוסלה, וכדקי"ל דזר מחלל עבודה, וע"כ אי אפשר לתקוני, משא"כ בהולכה שלא ברגל, דלא חשיבא הולכה כלל." וכ"כ הגרי"ז בחידושיו ואילת השחר בדף טו. וכל חידושו שהולכת זר הוי פסול הוא כמ"ש הרעק"א והמהרי"ט הנ"ל. וכ"כ המנח"א כאן. והראיה שהביא הגר"ח מהירושלמי (יומא פ"ה ה"א) שמחלק בין הולכת זר שא"א לתקן, והולכה שלא ברגל שנקרא הילוך מאיליו, ראה גדולה היא דלא כמ"ש הנזר הקודש מהירושלמי שהולכה שלא ברגל דמי להולכת זר, ולא הבנתי פירושו לפי גירסתנו בירוש'.

הלכה בהולכת זר

ויש לעיין מנין לרמב"ם שיש לפסוק שהולכת זר א"א לתקן? ביאר הכס"מ (פסה"מ פ"א הכ"ז) שפסק כמ"ד לא אפשר לתקונה משום שרי"ו קאי כוותיה, שאפי' הולכה שלא ברגל א"א לתקן; ועוד שפסק כרבא. והלח"מ שם הקשה על טעם ראשון של הכס"מ משום דאתותב ר' יוחנן. וע' בטהרת הקודש (טו. רד"ה אפשר) שביאר שמשום שפסק הרמב"ם כרבנן דבן בתירה שא"א לתקן הקמיצה בפסולים, לכן פסק כמ"ד שא"א לתקן הולכת זר. מדעתו מבואר שיש להשוות כל העבודת להדדי, וע' להלן בענין קמיצה.

קבלה

פסול שקיבל הדם מפורש במשנה זבחים לב. שאם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל. ואע"פ שבמשנה מיירי בכוון שלא בזמנו ושלא במקומו, והיה אפשר לומר דרק בכה"ג דפסל עבודתו יכול לחזור לקבל, משא"כ אם עשה בשתיקה שא"א לחזור, שנפסל הזבח, כבר כתב השיטה מקובצת (לד:), "וליא למדחי דהתם משום פסול מחשבה שמחשבה לא פסלה אלא בראוי לעבודה (כו:)." וכן מדוייק ברמב"ם (פסה"מ פי"ד ה"ב): "ואין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה וכו' כיצד, אחד מן הפסולין לעבודה שקיבל הדם, או הולין, או זרק, וחשב בשעת העבודה מחשבת מקום או מחשבת הזמן, לא פסל במחשבתו, לפי שאינו ראוי לעבודה, ואותו הדם שקבל או שזרק מקצתו ישפך לאמה, ואם נשאר דם הנפש יחזור הראוי לעבודה ויקבל במחשבה נכונה." מבואר שלא פסל במחשבתו אלא דיחזור הכשר ויקבל וה"ה אם עשה בשתיקה.

וא"ת מ"ש הולכת זר שא"א לתקן מקבלת זר שאפשר לתקן? י"ל שהקבלה והולכה אינן עבודות בקרבן אלא באותו דם שקבל וקדש, וא"כ אם יש דם הנפש יכול הכשר לחזור ולקבל. ומש"כ שהולכת זר א"א לתקן ר"ל אותו דם פסול לגמרי וא"א לתקן. וכ"כ המחנה אפרים (מובא בספר הליקוטים מהדורת פרנקל הל' פסה"מ פ"א הכ"ז).

זריקה

דחוי ושיריים

בזרק פסול משמע במשנה לב. שאם יש עוד דם הנפש יחזור הכשר ויקבל ויזרוק, אבל שאר דם שבזרק הוא דחוי, כמש"כ הגר"ח (פסה"מ פי"ד ה"ב), וז"ל: "והנראה לומר בדעת הרמב"ם, דחלוק דין שירים מדין דחוי, השירים עיקר דינם הוא דהזריקה היא שעושה את הדם הנשאר שירים, וחל על החפצא שם שירים, וכו', ודחויין עיקר דינם הוא דכיון דנתקיים זריקה בהקרבתו ואין צורך בהן ממילא נעשין דחויין וכו', בדם שבצואר דאין בו זריקה העושה אותו שירים ורק דהוי דחוי ממילא משום דנתקיימה הזריקה בהקרבתו וכו', בכל הפסולין שזרקו ובטמא שזרק שלא במקומו או במחשבת פסול, דאע"ג דלא הויא זריקה בעצם הקרבן ואינה

עושה דיחוי, אבל מ"מ בהדם עצמו יש בו דין זריקה, וממילא זהדם הנשאר בכוס זה יש בו דין שירים, ולא חזי עוד לזריקה. "וכ"כ הגרי"ז בדף לד.:

ויש להביא ראיה לזה מתוספות (צב. ד"ה ושקבלו) שפי' דדם שבמזרק הוי שיריים כשזרק ממנו פסול. אבל קשה שלא חילקו כלל וכ' שפסול עושה שיריים, אבל סוגיות הש"ס בלד: משמע שפסול אינו עושה שיריים אלא טמא בלבד. והציע ידידי ר' אבים לבנסן שליט"א לפרש שמש"כ תוס' שפסול עושה שיריים היינו ששאר דם שבמזרק הוי שיריים דחויים כהגר"ח, אבל הסוגיא בלד: מיירי בשאר דם הנפש שאין פסול עושה שיריים אלא הטמא.

אבל החזון איש בגליונות הגר"ח חולק עליו וכתב שאין דין דחוי בדם שבמזרק, כיון שפסקינן שאין פסול עושה שיריים. וז"ל החזו"א: "ולא יתכן דבקבל כשר וזרק פסול נפסל כל הדם שבכוס ולא מבעי ליה בגמ' אלא בדם שבצואר בהמה דא"כ לא יתכן תשובת ר"י אין פסול עושה שירים אלא חוץ לזמנו הואיל ומרצה לפיגולו, ובפיגול אין הנידון לחזור ולקבל ולזרוק שהרי כבר נפסל כל הקרבן, וכו' ודאי אין חילוק בין כוס זה לדם שבצואר."

אבל מרש"י (סד. ד"ה מאי) משמע שחטאת העוף שעשאה למעלה פסול, אבל אם אח"כ חזר ונתן למטה כשר, שלכאור' יש לומר משום שהזאות חטאת העוף מצאור העוף א"כ כשעשה הזאות פסולות פסלה את שאר הדם כמו שפסלו שאר דם במזרק. לא מבעיא לפי תוס' (סו. ד"ה למעלה) שלפי שמואל שלא במקומו כמקומו שייך בעופות, דלפ"ז א"א לתקן כמ"ש בדף כו., אלא שאפי' לשיט"מ (סו. אות כה) שאין דין של שמואל שייך בעופות אפ"ה לפי הגר"ח יש לומר שפסלו מדין שיריים, וצ"ע.

מחשבה פוסל בשם זבח

ס"ס בזריקת פסולים יש לתקן אם יש עוד דם הנפש כמ"ש בכוס: לשמואל, וכ"כ רש"י (טו. ד"ה אפשר), אבל בזרק במחשבת פסול לכו"ע א"א לתקן. וכ"כ רש"י (כו. ד"ה הכל) שבמחשבת פסולה א"א לתקן, וכ"כ השיטה מקובצת (מנחות ה: אות לג) בשם תוס' אחרות. וכ"כ הגרי"ז

(מנחות ב.) וקה"י (זבחים סימן יג) מסברא. וע' בתוספתא (זבחים פ"ג ה"ו), "כל הנפסל במחשבה וכו' אף על פי שיש דם הנפש בכוס אחד פסול," אבל שם איירי במחשבת חוץ לזמן ולא שלא לשמה כמ"ש ההגהות הגר"א. לפי מש"כ הגר"י וקה"י מ"ש עובד פסול ממחשבה פסולה? ועוד, שמשמע מרש"י שם בכז. שפסול של שמאל ג"כ א"א לתקן, ואמאי גרע שמאל מזר? וע"ע בשפת אמת וטהרת הקדש לד: שיד"י"נ ר' יעקב שטיינמעטץ שליט"א הראני שמחשבת פסול אינו מגרע השם עבודה במעשה. לפ"ז קושייתי מעיקרא ליתא.

תירוץ הקה"י

לזה תי' הקה"י הנ"ל שפסולי מחשבה פוסלים שם הזבח בכלל, משא"כ עבודה פסולה שפוסלת רק את העבודה הפרטי שחילל, אבל כל זמן שאפשר לתקנו עוד לחזור לקבל דם הנפש ולבטל עבודה ראשונה, יש להכשיר כל הקרבן.

לר"ש פסול זר חמור ממחשבה

אלא שיש להקשות שלר' שמעון בדף יג. פסולי מחשבה אינם פוסלים הולכה משום שאפשר לבטלה, אבל מסיקין בדף יד: שמודה שפסולים בזר. ופרש"י שם (ד"ה אפי'): "דאע"ג דאמר ר' שמעון לא פסל בה מחשבה משום דאין היתר הקרבן תלוי בה ולא קרינא בה דברים המביאים לידי אכילה אבל עבודה הוי ליפסל בזר." מבואר שהולכה הויא עבודה ופסולה בזר, אבל מ"מ כיון שאינו מביא לידי היתר אכילה אינו פסול במחשבה. משמע מזה שפסולי זר חמורים מפסולי מחשבה.

בעלו לא ירדו זר חמור ממחשבה

ועוד יש להקשות שאם פסולי מחשבה יותר חמורים שא"א לתקן שמצינו בענין אם עלו לא ירדו איפכא, דלר' יהודה פסולי זר פוסלים שאם עלו ירדו כמ"ש בפד: שרק טמא לא ירדו, (וכ"כ תוס' שם ותוס' בסח: וכ"מ ברמב"ם (פסה"מ פ"ג ה"ז), אבל בפסולי מחשבה כשלא לשמה בחטאת ופסח ושלא בזמנו או שלא במקומו אם עלו לא ירדו אף לר"י, וכן מבואר בברייתא בפד. וע"ב שם. וכ"כ תוס' סח: א"כ משמע שפסולי מחשבה קלים מפסולי זר לר"י, וצ"ב.

קושית הקד"י ממליקת זר

יש להקשות עוד שאם אין חלות בקרבן בעבודה פסולה אלא רק בהך עבודה אמאי מלק זר לא תרד (זבחים סט. ורמב"ם פסה"מ פ"ג הט"ו). ומ"ש מקמץ זר שלא קדשו כלל ותרד, כמו שכתב הרמב"ם שם באותה הלכה, ועוד מ"ש מקבל זר שתירד לר"י כדמוכח מפד: שלא חזי לעבודת ציבור. ס"ס למה לא תרד הרי כשמלק זר לא קדש והוי כקמצים שלא קדשו בכלי ויורדים (פג:)? בשלמא לתוס' שפי' דהך סוגיא בסט. היינו אליבא דר"ש, אבל להרמב"ם שפסק כר' יהודה וגם פסק כסוגיא זו בסט. מ"ש?

יש לעיין ברש"י (זבחים קיא. ד"ה בקרבו) שמשמע שנסכים שלא קדשו בכלי לא ירדו כיון שמצינו בבמת יחיד שישנו בכמה בלי כלי שרת למ"ד קרבו נסכים במדבר. א"כ אינו כ"כ תמוה הך מליקת זר שלא ירד. ע' בחזו"א (קדשים ס' יט א' ד) שהקשה על רש"י מגמ' פג: שקמצים שלא קדשו בכלי ירדו, ובאילת השחר שם נדחק ברש"י לפרשו שמודה שירדו, אבל בפשוטו משמע שיש ענין שלא ירדו אף בלי קדושת קרבן. אלא שמצאתי במקדש דוד (ס' ד אות א) שהבין ברש"י כפשוטו שהנסכים שלא קדשו בכלי לא ירדו ופירש דלא דמי לקמצים שלא קדשו בכלי כיון שקמצים רק נתקדשו בכלי לפני שהיו מבוררים לגבוה, אבל בנסכים שכולם מבוררים לגבוה מהני קדושת כלי מעיקרא לפני העבודה שיהיה ראוי למזבח ולא ירד. א"כ בעוף שאין כולו מבורר לגבוה הדרא קושיא לדוכתא.

ותי' האבן האזל (פסה"מ פ"ג הט"ו) שמליקה יש כיוצא בו כשר בשחיטה שכשרה בזר ולכן לא ירד, משא"כ בקבלה שאין כיוצא בו כשר בקבלת זר. ע"ש שביאר שס"ל לר' יצחק ורמב"ם ששחיטה עבודה היא, ולכן יש ללמוד ממנו. עפ"ז עדיין י"ל ששחיטה וכיוצא בו מליקה מכשירים הקרבן מאיסור אבר מן החי ואינו זבוח ויש חלות אפי' בפסול. אבל מעבודת קבלה ואילך מעשה הזר אינו מועיל כלל.

אלא שלא ניחא בזה משום שראיתי בספר קדשי יהושע (ח"ג ס' רלז דף תתצד) שמוכיח שעבודת זר פועל בקרבן. וז"ל: "ונראה להעיר דע"כ מוכרחין לומר דעבודת פסולין גם מתיר שאר הקרבן והוה עבודה בכל

הקרבתן כדמוכה מגמ' זבחים דף ס"ט ע"א דמלק זר לא תרד וכן פסק הרמב"ם [פסה"מ פ"ג הט"ו], ומוכה דעבודת פסול פועל בכל הקרבן ולא על העבודה בלבד כדפירש"י שם דף ס"ח ע"א ד"ה ואינו מטמאין וז"ל, שמליקתן מטהרתן לפי שנפסלו בקודש ואהני מליקתן שאם עלו לא ירדו ... וכן מוכח דזריקת פסולין מועילה להתיר האימורין ואיברי עולה להקטרה לשיטת הרגמ"ה ורש"י במעילה וכ"מ ומוכה דחשיבא עבודתן עבודה בכל הקרבן. אכן מוכרחין לחלק ולומר דאף דמועילה עבודת פסולין בכל הקרבן מ"מ חלות שם פסול אינו חל רק על העבודה ולפיכך אם יש דם הנפש יחזור כשר ויקבל, דלא חל שם פסול על שאר הדם רק על העבודה, ואע"ג דזריקתו מתירה את הקרבן לדין עלה לא ירד, מ"מ שם פסול לא חל על הקרבן ונמצא דשני הדינים חלים ביחד ... ולכא' הוי תרתי דסתרי וצ"ב. ורצייתי לבאר הצ"ב שלו. מתחילה הקשה ממליקת זר שאם עלה לא ירד ואינו כאילו נחנק דתרד, ממע' שעבודת פסול פועל בכל הקרבן שזה נגד יסוד הקה"י. ועוד, שמרש"י ורגמ"ה מעילה ז: מבואר שצריך זריקה כדי לומר אם עלו לא ירדו באימורין, וא"כ נראה שזריקת פסולין בקרבן פועל על כל הקרבן שאם עלה לא ירד, אבל עדיין יש לתקן זריקה פסולה אם יש דם הנפש משום שפועל רק על הך עבודה ולא בשם הזבח הכללי.

תירוץ לקה"י

ונלפע"ד לבאר ולתרץ דברי הקה"י בהקדם משל מתחום הביאולוגיה. יש ב' סוגי נזק שיכולים לבוא על הגוף: א) חולי חיידקים שאינו נראה לעינים אבל חמור מאד, ב) חסרון בעצמות או אבר מהגוף משום נזק, אבל יש כאלה שהגוף ירפא עצמו בעבור הזמן. והנמשל הוא שפסולי המחשבה הם חולי סוג א', ששייכים לשם זבח הכללי וא"א לתקנם, ופסולי עבודה הם חסרון בגוף כסוג ב' ויש לתקן משום שאר הגוף בריא.

גוף הקרבן נבנה ע"פ העבודות, ופסולי גברא בעבודות גורמים חסרון בחלק מהבנין, ולכן אפשר לתקנו. אבל מחשבות העובד גורמות חלות הריצוי וכפרה, ואם פסל במחשבה, יש פסול בשם הזבח, וא"א לתקנו. וכן לר"ש פסולי מחשבה מעכבות רק כשחשב בעבודות שבהם גורם תכלית הקרבן, אולם פסולי גברא שייכים בכל בנין הגוף. אבל בענין אם עלו לא

ירדו צרכים רק שיהיה גוף הבנין קיים, וזהו המזבח מקדש הראוי לו, ואע"פ שיש פסול כללי מבחוץ, עדיין ראוי להיות לחמו של מזבח שע"י המזבח יקדש ויפקע הפסולים, כמ"ש בפג. ומג., ועדיין אינו מרצה כמ"ש רש"י (פב. ד"ה ואין), ואינו פועל עליו כעבודה שאפי' העלה הרוח לא ירדו, כמ"ש האור שמח (הל' מעילה פ"ה ה"ו) וזרע אברהם (ס' כג אות כה) לחד תנא. וא"כ לר' יהודה ניחא שפסולי עבודה ירדו, שחסר בגוף הכשר הקרבן ואינו ראוי למזבח, משא"כ בפסולי מחשבה שהוא ראוי למזבח והמזבח מקדשו בקדשתו. ואין סתירה בזה שזריקה פסולה פועל רק על העבודה שפסולה ויש לתקנו, וכן פועל על כל הקרבן שאם עלו לא ירדו משום שהקרבן לא חסר כלל במעשיו כדי שיהיה ראוי למזבח.

תירוץ למליקת זר

עוד נראה לומר שבמליקה יש פעולת בירור חלק גבוה כשחיטה, ועוד יש קידוש הדם כמו בקבלה, ובזר אין קידוש הדם, אבל עדיין יש בירור חלק גבוה. וא"כ הוי עדיין ראוי למזבח ולא תרד.

א"כ יש לדחות מש"כ בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (עמוד 94) שפסול שלא לשמה א"א לתקן כיון שהוא פוסל ואינו כחסרון כוונה, שאין מכאן ראייה כלל, אלא י"ל שמחשבתו פסלתו משום שכל ענין יש לתקן הוא משום שמבטל מעשה הראשונה ועוקרו מעיקרא, כמ"ש בס"ד להלן מהגרי"ז עצמו (מנחות ב.), וא"כ א"א לתקן חסרון כוונה משום שכבר נתפס מחשבתו במעשה עבדתו ואין לתקנו. ומשל לזה שהכל יורד לידי טומאה במחשבה ועולין ע"י מעשה שמעשה מבטל מעשה, אבל אין מחשבה מבטל מחשבה שכבר נתפס במעשה.

תיקון פסול שמאל

אולם מ"ש שמאל מזר ששמאל א"א לתקן זר יש לתקן? הרי שניהם פסולים בהגברא, ומצינו בירושלמי (יומא פ"ה ה"ה) ששמאל לאו זר הוא, ופי' הקרה"ע שם ונזר הקודש טו. דמשמעות זר הוא כל שאינו מיוחד לעבודה, כמו שמצינו ביושב בזבחים יח: (ע' מקד"ד ס' טו אות ג). אלא שא"כ יש לעיין אם יש חיוב זר בעבד שמאל. וצ"ע בזה.

אבל ליש לדחות הקושיא משמאל משום שכוונת רש"י והגמ' הוא שלא יאספנו וא"א לחזור לזרוק דם זה, אבל לא מיירי כלל בפסול הזבח לגמרי.⁵

קמיצה

קמיצת שמאל וזר

איתא במשנה (מנחות ו.) קמץ בשמאל לרבי יהודה בן בתירה יחזיר ויחזור ויקמוץ ולרבנן א"א לחזור לקמוץ. ובגמ' שם בע"ב מפרש שה"ה לכל הפסולים שדינם כזר. וע' ר"ש משנאץ בתו"כ (ויקרא פ"ט), וז"ל: "בן בתירה אומר מנין אם קמץ בשמאל יחזיר ויחזור ויקמוץ בימין ת"ל משם ממקום שקמץ יחזיר תו"כ. וא"ת מ"ש מהולכה שלא ברגל דפסולה, ולא אפשר לתקנה, ר' יוחנן בספ"א דזבחים, וי"ל דשאני הכא דכתיב וקמץ משם ממקום שקמץ כבר". ומשמע שהיה מדמה ענין של אפשר לתקן בהולכה לקמיצה, אלא שיש גזה"כ בקמיצה דוקא. אבל לדידן יש לשאול להפך, מ"ש קמיצה שא"א לתקן מקבלה או זריקה, שאפשר לחזור לקבל מצוואר הבהמה? וראיתי בשלמי יוסף (זבחים דף מב קונטרס בענינינו לר' שלמה יעקבזון) שהסביר ע"פ הגר"ח (פסה"מ פ"ד הנ"ל) שרק מעשה עבודה פסולה דוחה אותו חפצא שפועל עליה, אבל אינו עושה השאר שיריים לפסול כגון זר שזרק שדם שבמזרק פסול, משא"כ שאר דם שבצוואר. וה"נ בקמיצה כיון שקמיצתו פועל על כל המנחה שממנו לקחו הוי דיחוי כמו דם שבמזרק.

איברא, מצינו ביומא (כט.): "תני אבוה דרבי אבין לא זו בלבד אמרו, אלא אף מליקת העוף וקמיצת מנחה בלילה תשרף. בשלמא עולת העוף מאי דהוה הוה, אלא קומץ נהדרה, ונהדר ונקמצה ביממא? הוא תני לה והוא אמר לה כלי שרת מקדשין אפילו שלא בזמנו." ופרש"י: "כלי שרת מקדשין שלא בזמנו והקומץ טעון מתן כלי, וכיון שקידש הקומץ בכלי לשם קומץ, אינו חוזר להיות טבל כמנחה שלא נקמצה, ועל כרחיה, מאחר

⁵ א"כ יש לפקפק בכל יסוד הגר"ז מנחות ב. הנ"ל, אלא שיש לקיימו מהשיט"מ במנחות, ואכמ"ל.

שזה קרוי קומץ אינך הוו שירים. " וכן ברמב"ם (פסה"מ פ"ג הכ"א) משמע כרש"י.⁶ וחלקו עליהם התוס', וז"ל: "מיהו בחנם דחק רש"י לפרש כן דביקדוש קומץ איירי דאיכא למימר דלא נתקדש הקומץ אלא המנחה נתקדשה בכלי ונקמצה בלילה, ופריך ונהדר הקומץ לדוכתה ונהדר ונקמצה ביממא, ומשני כיון דהמנחה נתקדשה בכלי נפסלת בעמוד השחר כדין כל קידוש כלי."

ויל"ע במה נחלקו. למה אפשר לתקן קמיצה לרש"י ורמב"ם, ומ"ש מקמיצה בזר שא"א לתקן לרבנן במנחות ו. ? וי"ל דס"ל שלילה לאו זמן עבודה כלל לחלות שם קמיצה, וממילא אפשר לתקנו. אבל לתוס' יש חלות קמיצה בלילה, וכ"כ הקהלות יעקב יומא ס' ט. וז"ל הקה"י: "אולם לשיטת רש"י ז"ל בסוגיין דקמיצת לילה אינה פוסלת ואפשר לתקוני למחר אא"כ קידשו בכל"ש לשם קומץ צ"ע דמ"ש מכל עבודת פסולין דפוסל גוף המנחה לרבנן וא"א לתקוני גם בלא קדשו בכל"ש שני דלרש"י ז"ל עבודת לילה גרע משארי פסולין משום דאין עכשיו תורת עבודה הוי כמו שקמצו חוץ למקדש דיחזיר ויקמוץ במקדש כרתנן בתוספתא ופסקה הרמב"ם ז"ל פ"א מפסולי המוקדשין ה"ד. " וע"ע קהלות יעקב זבחים סימן מג לענין העלאת חוץ בלילה. ושיטת רש"י מפורש בריטב"א שם, וז"ל: "וקמיצה בשמאל או בזר פסלה בה ולית לה תקנתא, אבל הכא כיון שסבירא לן שאין כלי שרת מקדשין שלא בזמנם הרי הוא כאילו היתה בכלי חול לגמרי וקמיצה דעבד כליתא דמי. " ולתוס' י"ל שעבודת לילה שווה לכל עבודה פסולה שא"א לתקן.

ויש להוסיף שזה מתאים עם פסק הרמב"ם כר"י שאם שחט בלילה ירד (פד.). אבל לתוס' יש להקשות מ"ש שחיטה בלילה שירד ואין חלות קדושה כלל מקמיצה בלילה שיש חלות שא"א לתקן? ונ"ל שי"ל ששיטת ר"י אינה סברא שעבודה בלילה אינה עבודה ולכן ירד, אלא בעצם מודה לר"ש ששחיטה בלילה נקרא פסולו בקודש ולכן צריך מיעוט להורידו, אבל רובע ונרבע וכדומה שאינם פסולים בקודש אינם צריכים מיעוט, כמ"ש תוס' (פד. ד"ה פרט). ויש להביא ראייה לזה מדין כל שפסולו בקודש

⁶ וע' בזה במש"כ הר' משה אברמס שליט"א בקול צבי חוברת י"ח.

בשריפה, ומבואר בתו"כ (צו פר' ט ס' פי"ג ה"ג) – וסתם ספרא ר"י – ואפ"ה משמע ששחיטה בלילה אינו כמתה שבקבורה שנקרא פסולה בקדוש, ורק לגבי אם עלו יש גזה"כ להורידו. וכ"כ הגרי"ז זבח' סח: לתרץ קושיות אחרות.

קמיצה במעשה פסולה

ויש להוסיף עוד מה שמצינו בתוס' (מנחות י: ד"ה קמץ ועלה בידו צרור), וז"ל: "ואם תאמר ולרבי יהודה בן בתירא נימא דיחזור ויקמוץ ושמא סתם לן תנא דלא כוותיה, אי נמי יש לחלק בין קמיצה פסולה לקמיצה הנעשית מפסולין." משמע שתי' ראשון השווה פסולי זר ושמאל לפסול קמיצה חסירה, אבל לתי' השנייה עבודה שמעשיו פסולים שנקרא עבודה פסולה וא"א לתקן, חמור יותר מפסולי הגברא שנקרא עבודת פסולים, ולריב"ב אפשר לתקן. וע"ש בקרן אורה שם שחולק על תי' ב משום שכל קמיצה בתחילה הוי קמיצה יתירה ולכן יותר קל מפסולי הגברא. ועוד, בהקדים מתן שמן למתן דם ימלאנו אע"פ שפסלה במעשה דמחוסר זמן יש לתקן, משא"כ פסולי הגברא. ואף שלכא' יש לדחות ראיותיו, במה נחלקו?

לקר"א יש להשוות קמיצה חסירה או יתירה לכל שמעשיו פסולים בין בשניה בציור מעשיו בין בסדר מעשיו, ודמי להולכה שלא ברגל שעשה פסול במעשה עבודה ופשוט שיכול לתקן, והוי יותר קל מהולכת זר שהיא פסול בגברא שיש מ"ד שא"א לתקן. אלא שיש לדחות שהולכה שלא ברגל למ"ד שאינה הולכה כמאן דליתא דמי, שאינה דרך הולכה רגילה, משא"כ בקמיצה חסירה או יתירה המעשה קיים כיון שעשה כדקמצי אינשי, אלא שיש פסול צדדי. ויש להוסיף שזה יותר חמור מהולכה שלא ברגל משום ששניה החפצא של הקרבן כשברר חלק גבוה, משא"כ בהולכה שלא שינה בחפצא כלל. ועוד, והוא העיקר, שקמיצה שאני שמטרתו לקבוע השיעור קמיצה, ואין דמיון כלל להולכה; וכ"כ הקדשי יהושע (ח"ג ד, תתצז סימן רלח), וכן מדיוק בקר"א. אבל התי' שלנו קיים לפי הר"ש וטה"ק הנ"ל שהשוו הולכה לקמיצה.

סידור מערכה

איתא ביומא (כו:): "אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן זר שסידר את המערכה חייב. כיצד הוא עושה פורקה וחוזר וסודרה. מאי אהני ליה? אלא פורקה זר, וסודרה כהן. מתקיף לה רבי זירא וכי יש לך עבודה שכשירה בלילה ופסולה בזר?" מבואר שבהו"א אפשר לתקן סידור המערכה שעשה זר, ומשמע שעבודה פסולה כמאן דליתא כלל. ואע"פ שדחה המקד"ד ראייה זו, שסידור המערכה אינו עבודה, משום שאין קדושת הגוף בעצים, כמ"ש תוס' (מנחות כא. ד"ה יצאו) שיש להם פדיון, הרי בקה"י (זבחים סימן יג) העיר מתוס' (זבחים נו. ד"ה מנין) שכ' שיש לעצים פסול לינה דאורייתא, ומוכח שיש להם קדושת הגוף. ועוד, בהו"א ביומא א"א לומר שאינו עבודה, שא"כ איך הזר חייב עליה, ולמה פריך לה משום עבודה בלילה שאינו ברור, כמו שמוכח בהמשך הגמ' מהקטרת אברים ותרומת הדשן, ולא משום שאינו עבודה כלל? ואינו במשמע שחזרה הגמ' מזה שאפשר לתקנו אע"פ שדחתה שהזר אינו חייב עליה, וכן פסק הרמב"ם (הלכות ביאת מקדש פ"ט ה"ט) לפי המסקנא שיש לתקנו כסידרה פסול. לכן יש ראייה שעבודה פסולה כמאן דליתא.

סידור שני גזירי עצים

עיי' בגמ' יומא (שם) בהמשך שסידור שני גזירי עצים הזר חייב עליו, ומוכח שאפשר לתקנו. וכ"פ הרמב"ם (הלכות ביאת המקדש פ"ט ה"ה) ש"זר המסדר שני גזירי עצים חייב כמקטיר איברים, שהעצים קרבן הוא". ולכא' מזה ראייה כמ"ש לעיל בסידור מערכה.

מליחה

חקר המקד"ד במלח זר אם אפשר לתקנו או לא, ותלה השאלה בפסול זר אי הוי פסולות או כמאן דליתא. והנה במנחות (כ.) מבואר שמליחה פסולה בזר, אבל לא ברור אם אפשר לתקן. ופסק הרמב"ם (פסה"מ פ"א ה"ז), וז"ל: "כל המנחות שיצק עליהן השמן פסול לעבודה כגון הזר וכיוצא בו, או שבללן או פתתם או מלחן כשירות, הגישן או הניפן, חוזר הכהן ומגיש או מניף ואם לא הגיש ולא הניף הכהן כשירות, שנאמר והביאה אל בני אהרן וקמץ, מקמיצה ואילך מצות כהונה למד על

יציקה ובלילה שכשירה בזר. ומדכתב שחוזר הכהן להגיש או להניף ולא כתב שהכהן צריך לחזור למלוח, משמע שא"צ כלל לתקנו. וכ"כ בשיח ערב (דף שה, לר' שניאור קטלר). ואין לדחות שמליחה אינה עבודה, שהרי בהל' ביאת המקדש (פ"ט ה"ה) כתב: "היוצק והבולל והפותת והמולח והמניף והמגיש ומסדר את לחם הפנים או את הבזיכין על השלחן והמטיב את הנרות והמצית אש במזבח והקומץ והמקבל דמים, אע"פ (שנפסלו) [פסלה] והרי הוא מוזהר על כל אלו ולוקה אינו חייב מיתה." ומבואר שיש מלקות לזר שמלח.⁷

דחיית הראיות מאפשר לתקן

הנה ז"ל המקדש דוד (קדשים סימן טו): "אף למ"ד דאפשר לתקונה ג"כ אין להוכיח דס"ל דעבודת פסולים אינה פוסלת גוף הקרבן, והטעם דכשר הוא משום דאזיל בתר הולכה בתרייתא, כדאמרינן שם בהולכיכו כהן והחזירו וחזר והוליכו זר דלדברי המכשיר פוסל כיון דאזיל בתר הולכה בתרייתא, א"כ בהולכיכו זר והחזירו וחזר והוליכו כהן הטעם דכשר הוא משום דהולכה קמיייתא לאו הולכה היא כלל, כיון דהחזירו ומש"ה אינו פוסל, א"כ אין להוכיח משם כלל." וראיתי לר' שמואל דוד שפירא (קובץ יד אליעזר ח"ח דף תקסא) שהבין בדבריו שר"ל שרק בהולכה שאפשר להחזיר למקומו הראשון נחשב שהולכה עבודה גרועה היא (כעין המושג מלאכה גרועה בשבת) ואפשר לתקן, משא"כ שאר עבודות. והקשה עליו משום מדברי רש"י (טו. ד"ה אפשר) שהשווה הענין לכל עבודות הזבח כגון קבלה וזריקה שאפשר לתקן אם יש דם הנפש. וכן הר"ש וטה"ק הנ"ל השווה העבודות. אבל לפענ"ד כוונת המקד"ד היא אחרת, ור"ל שאע"פ שיש לתקן עבודת זר, אין זה משום שעבודת הזר כמאן דליתא, אלא משום שעבודת הכהן שחזר ועשאו הוא מבטל עבודת הזר, ולכן כשר. וכ"כ

⁷ ואגב יש להעיר שגירסת הדפוס "שנפסלו" משמע שהמנחה פסולה, אלא שזה סותר את מש"כ בפסה"מ פ"א ה"ז, והגירסא הנכונה בכת"י הוא "פסלה", כמ"ש בילקוט שינוי נוסחאות במהדורת פרנקל, שמשמע הגברא פסול ולא המנחה, דאל"כ הוי סתירה למש"כ בפסה"מ פ"א ה"ז ומע"ק פ"ב הכ"ג, וכן ראיתי בקדשי יהושע זבחים כב: שנתקשה בזה והביא כן בשם הנודב"י, שעה"מ ומנח"ח ובסוף פ"י שלא קאי נפסלו על כולם, אבל השתא שבחסידי ה' נתגלו הכת"י א"צ לכל זה.

הגרי"ז (מנחות ב.), וז"ל: "אם היה הדין דיאספנו הלא נתבטלה הזריקה ואין כאן בקרבן עבודה במחשבה פסולה, אלא דהדין דקלטו מזבח והכל מודים דלא יאספנו." ונ"ל להביא תנא דמסייע ליה משיטה שלא נודע למי (מעילה ה:), וז"ל: "דאם קבל פסול וזרק הוי מעשה דכשר עיקר." יוצא שבכל מקום שאפשר לתקן הוא משום שביטל עבודה השניה את הראשונה.

ועוד העיר לי ידידי ר' אבי לבנסון שליט"א דבכלל אין ראייה מרש"י. דז"ל רש"י: "להולכת פסול ולא דמיא לשאר עבודות דאילו שחיטה וקבלה וזריקה מאחר שנעשו בפסול אי אפשר לחזור ולעשותן בהכשר, וא"ת קבלה נמי יש לתקן כגון שלא קבל הפסול כל הדם ויכול כשר לחזור ולקבל, ההיא ודאי כשרה ובפ' שלישי (לקמן / זבחים / דף לב) תנן לה אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל וכן בזריקה." וכוונתו שא"א לתקן כל העבודות חוץ מקבלה, והחפצא שפעל עליו הוי דחוי לגמרי, אלא שאם יש דם הנפש, אין זה נקרא אפשר לתקן, אלא שיש הכשר בהזבח על ידי שיקבל עוד דם. ובזה מדויק מש"כ רש"י מעיקרא קבלה וזריקה א"א לתקן ובסוף כתב שיש לתקנו, דהיינו שמעיקרא כתב שבאמת בדם זו א"א לתקנו כלל, אלא שאם יש דם הנפש יש עכ"פ תקנה להכשיר הזבח. וא"כ, לעולם י"ל שדברי המקד"ד קיימים (לפי הבנת הר' שפירא), שהולכה הויא עבודה גרועה, ולא דמיא לשאר עבודות. וזהו גם סיוע ליסוד הגר"ח (פסה"מ פי"ד) ושלמי יוסף הנ"ל. ואף שיש דיוקים לזה, אינו מוכרח, דיש לפרש כוונת רש"י שמעיקרא כתב שכיון שעשאה בפסול א"א לתקן, וחזר והתנה שהנ"מ אם אין עוד דם הנפש, אבל אם יש דם הנפש, באמת אפשר לתקן.

ס"ס יש ב' דרכים לפרש מ"ד אפשר לתקן. (א) שיש מכאן ראייה שעבודת זר כמאן דליתא, (וב) שעבודת הכשר מבטל העבודה הראשונה. הגר"ח קה"י וגרי"ז זבחים הלכו בדרך הראשונה. והגרי"ז במנחות ויד אליעזר דרכו בדרך השנייה. וראיתי באילת השחר (טו: ח"א דף קמד), וז"ל: "יל"ע בהוליה זר למזבח דאפשר לתקוניה להיכן צריך להחזיר אם למקום תחילת ההולכה או מספיק להחזיר קצת כלי לקיים מצות הולכה, דאם הוא רק ענין של תיקון ההולכה מספיק לעשות גם תיקון במקצתו, וממה שרצה הקר"א לומר דבעינן דוקא החזירו כהן, משמע שצריך לבטל את כל מעשה ההולכה של הזר, וביטול מעשה ההולכה הוא ע"י שיחזירו כהן, אך אם מהני פעולת החזרה אף ע"י זר יל"ע עד היכן הוא צריך

להחזיר, אם לתקן את כל מעשה ההולכה שעשה הזר או מספיק לעשות קצת הולכה. ובספר ישועת דוד חלק ו' הביא ממרן רי"ז זצ"ל שאמר לו שמספיק להחזיר במקצת, דהעיקר שיהיה קצת מעשה הולכה, ולפ"ז לכאורה מספיק להחזיר גם פסיעה אחת, ומשמע דס"ל להולכה ע"י זר אינה הולכה פסולה אלא חשיב ללא נעשית מעשה הולכה, ולכן אין צריך לבטל את כל ההולכה וסגי רק בקיום מקצת הולכה. וזה כדברי הגרי"ז בזבחים הנ"ל.

חילוקים באי אפשר לתקן

לסיכום, בענין פסולי עבודה כזר בהולכה מצינו מחלוקת בגמ' טו., ובשאר עבודות א"א לתקן, אלא שאם יש דם הנפש אפשר לתקן קבלה וזריקה לרוב ראשונים, ובקמיצה יש מחלוקת תנאים.

בענין פסולי מעשה משמע בתוס' מנחות י: הנ"ל בתי' הב' שחמורה עבודה שמעשיו פסולים, שא"א לתקן, מפסולי הגברא, שלר' יהודה בן בתירא אפשר לתקן. לקר"א שם משמע איפכא, שפסולי גברא יותר חמורים מפסולי מעשה שאף לרבנן אפשר לתקן.

בענין פסולי זמן מצינו מחלוקת ראשונים בסוגיא דיומא כט:.. לרש"י ורמב"ם אפשר לתקן עבודת לילה משום שאינה בגדר עבודה כלל, ולתוס' א"א לתקן, כמ"ש הקה"י.

בענין פסולי מחשבה, מבואר מרש"י כז. ושיט"מ מנח' ה: שא"א לתקן אפי' יש דם הנפש. ופירש הקהללות יעקב זבחים סימן יג שאינו דומה לזר: "בהולכת זר שאין כאן פסול בהקרבתן רק חסרון עבודה כשרה הנדרשת להכשירא דזבחה בזה קסבר דבתרייתא היא הנדרשת בתורת חיוב להכשירא דקרבתן ומשור"ה אפשר לתקונה". אבל במחשבה פסולה אין רק חסרון בעבודה פסולה אלא יש פסלות בשם הזבח בכללי וא"א לתקן כלל אפי' יש דם הנפש.

ח. מעילה

איתא במעילה (ב.): "קתני קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלין בהן. פשיטא? משום דשחיתתן בדרום אפיקינן מידי מעילה? איצטריך, סד"א הואיל ואמר עולא א"ר יוחנן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה,

ה"נ קדשי קדשים לגבי דרום כמה דחנקינן דמי, קמ"ל קדשים שמתו לא חזו כלל, אבל דרום, נהי דאינו ראוי לקדשי קדשים אבל ראוי הוא לקדשים קלים." מה הפירוש ששחיטת דרום כיון שראוי לקק"ל אפי' לקק"ד אינו כמה דחנקינן דמי? הרי קדשים שמתו יצאו מידי מעילה משום שהולכים לאיבוד, כמ"ש תוס' (מעילה ב. ד"ה קדשים), וממילא אינם קדשי ה'. וא"כ מ"ש קק"ד ששחט בדרום; איך הם עדיין קדשי ה'? מצינו כמה דרכים באחרונים:

א. הקרן אורה שם הוכיח שהמעילה שיש בקדשים שנפסלו תלויים בפסולם הקודש ואפי' לר' יהודה דס"ל אם עלו ירדו זהו רק משום מיעוט בקרא באם עלו ירדו.

ב. האור החמה (מעילה ב. ד"ה אבל, לר' זונדל קרוזור) פירש שכל קק"ד יש בהם ג"כ בחינת קק"ל. וממו"ר הרב מיכאל רוזנצוויג שליט"א שמעתי שיש לפרש דבר זה שלכל קרבן יש שם קדושת זבח כללי וזהו קשור לדינים של מחשבות הקרבן. וכע"ז שמעתי מהר' אלינר קופפרברג שליט"א בשם הזית רענן (תו"כ דבורא דנדבה פרשה יד סוף פרק יז) שיש הקטרה בקרבן שלא לשמה מדין כללי המשותף לכל קרבנות. וע"ע בזר"א ד:יד. וכן הביא סמוכין לזה מזריקה אחת שמכפר, ומזה שהרמב"ן (סה"מ שורש יב) כולל כל הקרבנות במצוה אחת.

ג. בהערות לגר"ש אלישיב שם פ' שכל שפסולו בקודש שצריך שריפה ולא קבורה נקרא קדשי ה', ושריפתו זוהי עבודתו.

ד. השפת אמת כתב (וכן מורה פשטות גמ' במעילה ב:): כל שאם עלה לא ירד י"ל שהוא קדשי ה'. אבל הוסיף שכדי לתרץ "קדושה שבהן להיכן הלכה" בקדשים שמתו ויצאו מידי מעילה, פ"י דכשמת, אגלאי מילתא דלא נגמרה קדושתו, אבל כשנשחט לשם קדושה, אע"פ שנפסל, הוי עדיין עומד לקדושה, וקדושה שבהן להיכן הלכה.

ס"ס משמע מדברי רובם שעבודה פסולה הוי עבודה להחיל קדושה, או לענין אם עלו לא ירדו או לענין שריפה בקודש, או כקק"ד, ורק לפי מסקנת השפ"א יש לומר דעבודה פסולה אינה עבודה רק שהקדושה בקרבן עדיין פועלת כדי להחשיבו כקדשי ה'.

ט. מליקה שאינה מטמאה בבית הבליעה

אכן יש לעיין אם יש להוכיח ממליקת פסולים שמצילים העוף מלטמא בבית הבליעה, ומשמע מזה שיש חלות עבודה בעבודה פסולה. בסתם משנה סח. איתא שאם מלק בלילה, אינו מטמא בבית הבליעה. אבל תוס' הסבירו שזו רק לדעת ר"ש שהשוחט בלילה אם עלה לא ירד, ולר' יהודה הדין הוא דירד, וא"כ מלק בלילה ג"כ מטמא בבית הבליעה. איברא מצינו ברמב"ם שאף שפסק כר' יהודה בשחט בלילה ירד, פסק ג"כ שמלק בלילה אינו מטמא בבית הבליעה. מה פשר דבר זה? אם אכן המליקה בלילה אינה פועלת כלום וצריך להוריד העוף מהמזבח, א"כ איך מועיל לגבי טומאת בית הבליעה? וביאר הגר"ז בכתבים (סח.) שאין הענין תלוי בעיקר אם המליקה מתירה האסור, אלא תלוי אם פסולו בקודש, וכיון ששחט בלילה, נקרא פסולו בקודש לגבי שריפה, ואינו בקבורה (כמ"ש בתו"כ פ' צו) שסתמא אליבא דר' יהודה, וא"כ מצילו מטומאת בית הבליעה.

ולגבי הא דבעי הגר"ז לתלות דיני טומאת בית הבליעה בדין פסולו בקודש אצל שריפת פסולי מוקדשים, ע' בחי' רב אריה לייב מאלין (ח"ב ס' כח) שהסוגיא במעילה ג. משמע שאם עלו ירדו תלוי בטומאת בית הבליעה, וכן אף רבה שסובר ששחיטת דרום תרד משמע שהיה צריך לומר שמלק שלא במקומו מטמא בבית הבליעה, ואעפ"כ יש לעיין אי מודה שבעי שריפה. הרב אריה לייב הוכיח מפירוש קדמון (מעילה ב: ד"ה מהו שירדו) שלכו"ע שחטה בדרום צריך שריפה. ועוד רצה לסייע לפירוש קדמון מהא דלא קאמר בגמ' שזה נ"מ בין רבה לרב יוסף, אלא משמע שלכו"ע בעי שריפה. יסודו הוא שדין פסולו בקודש לענין שריפה שונה מענין מטמא בבית הבליעה ושונה נמי מאם עלו לא ירדו. שריפה תלויה במתה ומעשה שחיטה, ואף אם שחיטתו פסולה לגמרי צריך שריפה. משא"כ טומאת בית הבליעה תלויה בכל שיש מליקה שמקדשת קצת אין מטמא בבית הבליעה, ואם עלו לא ירדו תלוי באם יש חלות קדושה בלי פסול בעצם הקרבן. ולכן, דרום ושלא במקומו יכולים להיות לרבה טעונין שריפה אע"פ שמטמאין בבית הבליעה וירדו, ולהלכה טעונין שריפה ואין מטמאין בבית הבליעה ולא ירדו. ושחט בלילה טעון שריפה ואין מטמא בבית הבליעה ועדיין ירד.⁸

⁸ וע"ע בגר"ז סח: שחקר בפ' "כחנקינן דמי" אי הוי כאילו מת בלי שחיטה כלל והוי נבלה או דפסלו בשחיטתו וקודש ליפסל. ובשם הגר"ח הביא שפ"י דהוי קודש ליפסל,

ולענין שחוטי חוץ שג"כ תלוי באם עלו לא ירדו כמ"ש בגמ' קיא: ותוס' קח. ד"ה שחיטה, מצינו במנחת אברהם (זבחים נט. ח"ב דף יג) בשם הגר"ח שביאר בשחט שלמים לפני פתיחת דלתות ההיכל שפטור בחוץ אע"פ שלא ירד בפנים משום שפטול לפני פתיחת הדלתות הוא במעשה שחיטה, וא"כ אין השחיטה ראוי לפנים, משא"כ בדוקין שבעין שפטולו בגופו ולפי ר"ע לא ירדו גם בחוץ חייב. מזה יוצא שיש שחיטה שמקדשת אע"פ שפטולו במעשה ופטור אפי' בחוץ.

י. חילוק לשחיטה ובלילה

המקד"ד הביא ראייה מתוס' (מנחות יח: ד"ה ור"ש) בחד תי' שסובר שזר שבלל פסל אע"פ שאינו מעכב, ומבואר שיש חלות לעבודה פסולה ואינו רק כאילו חיסר בעבודה. ויש לדמותו למש"כ האחיעזר (ח"ג סימן נא אות ד) במחשבת פיגול במירוק השחיטה שיש חלות פגול אע"פ שאינו מעכב משום שיש חלות פסול ביצירת הקרבן. וא"כ עדיין אינה ראייה אלא לבלילה ושחיטה, וי"ל שהם מכשירים עצם הקרבן אבל אינם מקדשים, ולכן שחיטה פסולה דינה כשחיטה, משא"כ בשאר עבודות, כמ"ש בלח: שפיגל בג' אחרונות שבחטאת אינו פגול בגלל שאינם מכפרים. וכעין זה חילק בקדשי יהושע (סימן רלח) לגבי קמיצה שיש חלות אפי' בפסול כיון שעכ"פ מברר שיעור חלק גבוה.

כ. זה יכול

הקהלות יעקב (זבחים סימן יג אות ג) מוכיח מזה יכול וזה יכול בנכרי וישראל ששחטו קרבן שפטול ואין אומרים דל מהכא הפסול וכשר. ומזה מוכח שיש חלות לעבודה פסולה. אך עדיין קיים החילוק בין שחיטה פסולה, שיש לה חלות פסול, לשאר עבודות.

וע"פ הרמב"ם ורש"י במעילה טען שיש לפרש כאילו מת בלי שחיטה כלל. ולפי דרך הרב אריה לייב יוצא כהגר"ח אף לפי הרמב"ם.

ל. סיכום

בתחילה בארנו חקירת המקד"ד אי עבודה פסולה כעבודה שיש בה חלות פסול או כמאן דליתא, ובאמת יש דוגמאות הרבה שעבודה פסולה כמאן דליתא, כמו קמץ זר, שלא נתקדש כלל. ראשונה הבאנו מהגרע"א שיש דרשה לחילול עבודה משום שיש חלות פסול בעבודה פסולה, דאל"כ תיפוק לי משום אי עביד לא מהני. אלא שיש אחרונים שדחו זה משום שבעבודה יש לחדש שלא שייך הכלל של אי עביד לא מהני. ואגב, חשבתי לקשר זה עם חידושים בקדשים כמו אין הפקר ב"ד בקרבן, הלילה הולך אחר היום, אין תוך כדי דיבור, אין צריך כוונה למצוה, ואין בריחה. מסוגיא דאינו ראוי לעבודה אינו פסול במחשבה מש' מרש"י שאינו עבודה כלל, אבל לרמב"ם וראב"ד הוי עבודה.

הארכנו בענין אפשר לתקן, שלכאורה אם יש לתקן, יש ראייה שעבודה פסולה כמאן דליתא, ואם אין לתקן, יש ראייה להפך. בהולכת זר יש מח', ולהלכה אין לתקן בהולכה, ושלא ברגל יש לתקן, דהוי כמאן דליתא (גר"ח), בקבלת וזריקת זר יש לתקן אם יש דם הנפש, שעבודתו אינה פועלת אלא על דם שבמזרק (גר"ח), ובמחשבה פסולה אין לתקן, שמחשבת העובד פועלת בשם הקרבן הכללי (קה"י). אלא שעדיין יש לומר במחשבת פסול שאם עלו לא ירדו, שגוף הקרבן לא נפגם במחשבתו. ממליקת זר שלא תרד לרמב"ם יש ב' דרכים, ויש להביא ממנו ראייה שיש חלות בעבודה פסולה: א) מליקה דומה לשחיטה שכשרה בזר, ויש חלות למליקת זר במקצת (אבה"א). ב) יש פעולה בעבודת זר, אלא יש תקנו כשיש עבודה כשרה אח"כ, שעבודה פסולה אינה פועלת אלא על חלק מסוים בגוף הקרבן, ויש לעקר עבודת הפסול ולחזור ולחדש עבודה כשרה במקומו (קה"י וקדש"י עם תוספת ביאור משלי). ואין להוכיח מרש"י קיא. שכל ענין לא ירדו אינו תלוי כלל בקדושת הקרבן, או בגלל שרש"י לאו דוקא (אילה"ש) או בגלל שקדושת הכלי בנסכים פועל ככל מה שקדושת כלי וקמיצה פועלות במנחה (מקד"ד). קמיצת זר במח' שנויה, ולהלכה אין לתקן, שפועלת על כל המנחה (שלמ"י). וקמיצת לילה יש לתקן לרש"י ורמב"ם משום שאינה עבודה כלל, משא"כ לתוס'. קמיצה בדרך פסול לתוס' אין לתקן ככל פסול, ולקר"א יש לתקן כהולכה שלא ברגל; או שעכ"פ קבע השיעור קמיצה ויש חלות למעשיו, כמו בשחיטה שמברר

חלק גבוה בלי שתהיה חלות עבודה בקדושה. סידור מערכה וסידור שני גזירי עצים ע"י זר שניהם יש לתקן משום שכמאן דליתא, ומליחת זר אינו ראייה שא"צ לתקנו. אלא שיש לדחות כל הראיות מאפשר לתקן שעבודה פסולה כמאן דליתא, שי"ל שעבודה החדשה מבטלת העבודה הפסולה (גרי"ז ושיטה שלא נודע למי).

מריש מעילה ששחיטת דרום אינה כמאן דחנקינן דמי משמע שיש חלות עבודה בעבודה פסולה (קר"א, אור החמה, גריש"א) או שיש קדושה עדיין ממה שהוקדש מעיקרא ולא נתחלל בשחיטתו הפסולה (שפ"א). משמע לצד א' שעבודה פסולה כחלות עבודה, ולצד ב' כמאן דליתא.

ממלק בלילה לרמב"ם אינו מטמא בבית הבליעה אע"פ ששחיטת לילה תרד יש להסיק שאכן מועילה שחיטת לילה להקדישו שיצטרך שריפה ולא קבורה (גרי"ז), או שאינו תלוי בשריפה כלל אלא שתדך כיון שיש פסול בעצם הקרבן ואינו מטמא כיון שיש מליקה שמקדשת קצת (ר' אריה לייב).

בתוס' מנח' יח: יש ב' דעות בבלל זר, אע"פ שבלילה אינו מעכב, ולכאור' יש ראייה לחקירתנו, אלא שיש לומר שבלילה מכשירים עצם הקרבן אבל אינם מקדשים כמו שחיטה ומליקה (אבה"א) וקמיצה (קדש"י). ובזה יש לדחות הוכח הקה"י מזה יכול וזה יכול בגוי שפסול משום ששחיטה עכ"פ פועל מידי.